

УДК 347.615-053.2

Верховець Ксенія Сергіївна,

аспірантка кафедри цивільного права

Національного Університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ПИТАННЯ ЗМІНИ ТА ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО СПЛАТУ АЛІМЕНТІВ НА ДИТИНУ

Постановка проблеми. Закріплення положеннями сімейного законодавства можливості укладення договору про сплату аліментів на дитину стає все більш актуальним. Відтак, все більшого аналізу потребує питання зміни та припинення зазначеного договору. Детального розгляду потребують підстави для зміни, розірвання та визнання недійсним правочину.

Стан дослідження теми. Питання сплати аліментів на дитину за договором висвітлювалося в працях таких відомих теоретиків, як Г. Ахмач, І. Диби, З. Ромовської, Л. Афанасьєвої, О. Калітенко та іншими.

Однак значної уваги не було приділено підставам зміни та припинення договору про сплату аліментів на дитину та практиці, що склалася на сьогоднішній день.

Мета статті. Метою статті є проведення комплексного аналізу положень сімейного законодавства та цивільного законодавства, що регулюють питання зміни та припинення договору про сплату аліментів на дитину.

Крім того, приділено увагу теоретичним та практичним проблемам, зокрема проаналізована судова практика у справах, що виникають при зміні та припиненні зазначеного договору.

Виклад основного матеріалу. Конституційно закріплюється, що найвищою соціальною цінністю є людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпека. Статтею 51 Конституції України передбачається, що сім'я, дитинство, материнство й батьківство охороняються державою.

Складовою частиною такої правової охорони є законодавчо встановлений обов'язок того з батьків, хто проживає окремо від дитини, сплачувати кошти (аліменти) на її утримання, що дозволяє дитині отримувати соціальний захист та належні блага.

Чинне сімейне законодавство дійсно надає можливість батькам дитини самостійно за власною домовленістю укласти договір про сплату аліментів

на дитину (ст. 189 СК України) [1] та встановлює умови обов'язкові при укладенні такого договору.

Відповідно до ст. 189 СК України та п. 4.15 Наказу Міністерства юстиції України від 22.02.2012 року № 296/5 «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» [2] умови договору про сплату аліментів на дитину мають визначати розмір, строки, а також порядок виплати та підстави цільового використання аліментів і не можуть порушувати права дитини, які встановлені Сімейним кодексом України.

Згідно з п.4.16 Наказу Міністерства юстиції України від 22.02.2012 року № 296/5 «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» встановлюється, що при посвідченні договору про сплату аліментів на дитину нотаріусом роз'яснюється зміст пункту 2 статті 189 Сімейного кодексу України з одночасним зазначенням про це у тексті договору у частині можливості стягнення аліментів у безспірному порядку на підставі виконавчого напису у разі невиконання одним із батьків свого обов'язку за договором.

Таким чином, нормами сімейного законодавства встановлюється порядок укладення договору про сплату аліментів на дитину та зазначаються правові наслідки у разі невиконання такого договору.

Однак, незважаючи на те, що такий спосіб як укладення договору про сплату аліментів дає можливість батькам самостійно узгодити питання надання аліментів на утримання дитини без втручання суду, все частіше виникає потреба у його зміні чи припиненні.

Важливим є те, що на відміну від припинення договору, зміна направлена на подальшу дію договору та, відповідно, зобов'язання сторін щодо змінених умов договору продовжують існувати та мають виконуватися належним чином.

На жаль, положеннями чинного сімейного законодавства порядок зміни чи припинення договору про сплату аліментів на дитину не врегульований.

Відповідно до ст. 8 СК України встановлюється, що якщо особисті немайнові та майнові відносини між подружжям, батьками та дітьми, іншими членами сім'ї та родичами не врегульовані цим Кодексом, вони регулюються відповідними нормами Цивільного кодексу України, якщо це не суперечить суті сімейних відносин.

Тому, в порядку ст. 8 СК України, вважаємо за необхідне звернутися до відповідних норм цивільного законодавства.

Згідно зі ст. 651 ЦК України встановлюються підстави для зміни або розірвання договору [3].

По-перше, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом.

Так, як вірно зазначає І. Діба, «зміна або припинення аліментного договору можлива у будь-який час за взаємною угодою сторін і також повинна укладатися в нотаріальній формі. Одностороння відмова від договору і одностороння зміна його умов не допускаються» [4].

Звичайно, найчастіше можливість зміни та/чи припинення договору про сплату аліментів на дитину передбачена положеннями самого договору.

Наприклад, відповідний пункт договору може бути викладений наступним чином: за згодою сторін у період дії договору зміни, доповнення до договору чи його припинення вирішуються шляхом укладення додаткового договору, посвідченого нотаріально. Одностороння відмова від виконання договору або одностороння зміна умов договору не допускається. За відсутності домовленості між сторонами питання зміни або розірвання цього договору вирішується в судовому порядку.

Крім того, договором може бути встановлений строк його дії, наприклад, до досягнення дитиною певного віку, чи покращення або, навпаки, погіршення матеріального становища платника аліментів за договором.

Такої позиції дотримується і Н. Д'ячкова, яка стверджує, що «однією ознакою диспозитивності у відносинах між сторонами, які уклали договір про сплату аліментів, є можливість за наявності певних умов змінити пункти укладеного договору» [5].

По-друге, договір може бути змінений або розірваний за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом.

Згідно зі ст. 652 ЦК України встановлюється, що у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті зобов'язання.

Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах.

Звертаємо увагу, що несплата аліментів не може вважатися підставою для розірвання договору, адже договір про сплату аліментів на дитину в порядку ст. 189 СК України має силу виконавчого напису.

Аналіз судової практики свідчить, що найчастіше сторони звертаються до суду з вимогою про зміну чи розірвання договору про сплату аліментів на дитину, посилаючись на погіршення свого матеріального становища, а відтак вказують на неможливість сплачувати обумовлену договором суму.

Наприклад, рішенням Апеляційного суду міста Києва від 10 квітня 2014 року у справі № 22-ц/796/1197/2014 [6], залишеним в силі ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12 травня 2014 року [7], було відмовлено у задоволенні позову про розірвання договору про сплату аліментів на дитину.

Так, позивач посилався на те, що на час укладання договору його заробітна плата становила більшу суму ніж на момент звернення до суду та на наявність нової родини, що, на його думку, свідчило про те, що істотно та суттєво змінилися обставини, якими вони з відповідачем керувалися при укладанні спірного Договору.

Однак, будь-яких доказів, що могли підтвердити зазначене становище позивачем до суду не було надано.

Ще одним прикладом недоведеності обставин, зазначених у позові та не надання належних доказів, що мали підтвердити істотні умови, що могли призвести до зміни договору про сплату аліментів на дитину є рішення Апеляційного суду Одеської області від 27 січня 2011 року у справі №22ц-1526/2011 [8].

Аналізуючи судову практику, що склалася в останній час відносно питання зміни чи припинення договорів про сплату аліментів на дитину вбачається, що більшість позовних вимог є необґрунтованими, надуманими, не підтвердженими будь-якими доказами й направлені на погіршення стану отримувача аліментів – дитини.

По-третє, договір може бути змінений або розірваний у разі односторонньої відмови від договору у повному обсязі або частково, якщо право на таку відмову встановлено договором або законом.

Крім законодавчо передбаченої можливості зміни чи розірвання договору про сплату аліментів на дитину, такий правочин може бути визнаний судом недійсним.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 215 ЦК України підставою недійсності правочину є недодержання

в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, які встановлені частинами першою – третьою, п'ятою та шостою статті 203 ЦК України.

Згідно зі ст. 203 ЦК України встановлюються загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину:

1) зміст правочину не може суперечити цьому Кодексу, іншим актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам;

2) особа, яка вчиняє правочин, повинна мати необхідний обсяг цивільної дієздатності;

3) волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі;

4) правочин має вчинятися у формі, встановленій законом;

5) правочин має бути спрямований на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним;

6) правочин, що вчиняється батьками (усиновлювачами), не може суперечити правам та інтересам їхніх малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей.

Наприклад, судом може бути визнаний недійсним договір у разі його укладення неповнолітньою особою без достатнього обсягу дієздатності (ст.222 ЦК України).

Так само, у разі належних доказів про вчинення правочину дієздатною особою, яка у момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, правочин в порядку ст. 225 ЦК України може бути визнаний недійсним.

Визнання договору про сплату аліментів на дитину тягне за собою настання певних наслідків.

Відповідно до ч. 1 ст. 216 ЦК України «у разі недійсності правочину кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одер-

жала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, – відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування».

Висновок. Таким чином, вбачається, що зміна або припинення договору про сплату аліментів на дитину може бути вирішена за домовленістю між сторонами шляхом укладення додаткової угоди про відповідних змін та їх нотаріального посвідчення.

У разі ж відсутності домовленості між сторонами відносно внесення змін чи припинення правочину виникає необхідність у вирішенні такого спору у судовому порядку.

Відтак, дослідивши проблеми, що пов'язані зі зміною та припиненням договору про сплату аліментів на дитину вбачається їх недостатнє врегулювання нормами чинного сімейного законодавства.

На наш погляд, зміна або припинення договору про сплату аліментів, насамперед, не повинні зменшувати гарантії дитини чи погіршувати її матеріальне становище, а відтак положеннями сімейного законодавства має бути встановлений вичерпний перелік таких підстав.

Крім того, причиною для відмови обумовленого розміру аліментів на дитину за договором та звернення до суду з позовом про розірвання чи визнання недійсним такого договору все частіше стають погіршені відносини між сторонами договору, найчастіше батьками дитини.

Відтак, вважаємо, що законодавець має розширити коло суб'єктів, маючих право укладати такого роду угоду, та надати можливість дитині по досягненню 14-річного віку самостійно укладати зазначені договори.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
2. Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 року № 296/5 «Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Диба І. Аліменти на дитину за договором / І. Диба // Юридичний вісник України. – 2007. – № 11. – 17-23 березня. – С. 1.
5. Д'ячкова Н.А. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину // Нотаріат для Вас. – 2009. – № 9. – С. 16.
6. Рішення Апеляційного суду міста Києва від 10 квітня 2014 року у справі № 22-ц/796/1197/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38310802>.
7. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12 травня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38668930>.
8. Рішення Апеляційного суду Одеської області від 27 січня 2011 року у справі № 22ц-1526/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/14646039>.

Верховець Ксенія Сергіївна

ЩОДО ПИТАННЯ ЗМІНИ ТА ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО СПЛАТУ АЛІМЕНТІВ НА ДИТИНУ

В статті досліджуються проблеми зміни та припинення договору про сплату аліментів на дитину. Приділено увагу питанню розірвання та визнання недійсним правочину. Крім того, проаналізовано судову практику, що склалася у справах про зміну або припинення зазначеного договору.

Ключові слова: угоди, аліменти, аліментні договори, судова практика.

Верховець Ксенія Сергеевна

ОТНОСИТЕЛЬНО ВОПРОСОВ ИЗМЕНЕНИЯ И ПРЕКРАЩЕНИЯ ДОГОВОРА ОБ УПЛАТЕ АЛИМЕНТОВ НА РЕБЕНКА

В статье исследуются проблемы изменения и прекращения договора об уплате алиментов на ребенка. Уделено внимание вопросу расторжения и признания недействительной сделки. Кроме того, проанализирована судебная практика, сложившаяся в связи с рассмотрением дел об изменении или прекращении указанного договора.

Ключевые слова: соглашения, алименты, алиментные договора, судебная практика.

Verkhovets Ksenija Serhiivna

CHANGING OR TERMINATING A CHILD SUPPORT AGREEMENT

The article is about the problems of changing or terminating a child support agreement.

Attention is paid to the issue of termination and the invalidity of the agreement. As well, the law practice has been analyzed according to the court cases.

Keywords: agreements, alimony, alimony agreement, law practice.